

intervju

Učenje djece samozaštiti NAJBOLJA JE PREVENCIJA

PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU **Ivana Milas Klarić**
 O ZAKONSKIM REGULATIVAMA, SANKCIJAMA, ULOZI
 MEDIJA I DRUŠTVENIM MREŽAMA KADA JE U
 PITANJU CYBERBULLYING

Prema vašim saznanjima, kakva je trenutačno situacija sa cyberbullyingom među djecom i mladima u Hrvatskoj?

Mi pratimo sva područja zaštite dječjih prava, pa se susrećemo i s problemom nasilja na internetu. Pratimo dostupne podatke, razgovaramo sa stručnjacima i djecom o tome, ali ne vodimo statistiku, pa ne možemo precizno odgovoriti. Problem je prisutan i ozbiljan, ali ohrabruje spoznaja da je prepoznat i da raste svijest o tome kako je nužna široka prevencija u kojoj i roditelji, i škola, i davatelji internetskih usluga, i cijelo društvo trebaju surađivati te preuzeti svoj dio odgovornosti.

Podsjećam na istraživanje Poliklinike za zaštitu djece grada Zagreba i Hrabrog telefona iz 2013. o ponašanju djece na Facebooku, koje je pokazalo je da je 12,1 posto djece doživjelo neku vrstu nasilja na Facebooku, a 9,6 posto djece priznalo je da su se ponašali nasilno na toj društvenoj mreži. Najčešće je riječ o primanju uvredljivih poruka, komentara ili prijetnji, širenju laži o nekome, ruganju, ismijavanju ili namjernom isključivanju iz grupe. I istraživanje Centra za mirovne studije iz 2014. godine o vršnjačkome nasilju pokazalo je da je više od 60 posto učenika primilo poruku preko interneta koja govori loše o nekome, a više od 50 posto ih je primilo sadržaj koji je kod njih izazvao nelagodu ili ih uznemirio. To su doista zabrinjavajući podaci.

Kakva je zakonska regulativa kad je riječ o cyberbullyingu među djecom i mladima u Hrvatskoj, je li ona zadovoljavajuća?

U Hrvatskoj, kao i u ostalim europskim zemljama, ne postoji jedinstven propis koji bi normativno sustavno uredio ovo područje. Kad je riječ o cyberbullyingu, u najvećem broju slučajeva postupa se sukladno Protokolu o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, pa se slučaj nasilja

prijavljuje policiji i centru za socijalnu skrb, a škole paralelno provode pedagoške mjere prema učenicima, sukladno Pravilniku o kriterijima za izricanje pedagoških mjera. Postoje raznovrsni oblici cyberbullyinga, lakši i teži. Kada je dovoljno obavijestiti roditelje ili djelatnike škole o zlostavljanju, a u kojim bi slučajevima trebalo uključiti policiju i pravosuđe?

Najvažnije je odmah reagirati na nasilje i prijaviti ga nadležnim tijelima, koja su onda dužna procijeniti koja je sankcija ili odgovorna mjera najprimjerenija u pojedinom slučaju. Jako je važno uspostaviti efikasne mehanizme dostupne djeci i odraslima za prijavljivanje nasilja ne internetu, osigurati da i djeca i odrasli znaju kako postupiti u takvim situacijama. Osim toga, djeci trebaju biti dostupne savjetodavne službe koje će im pružiti podršku i savjetovati ih kako reagirati u slučaju nasilja ili povrede prava na internetu. Kod nas to rade Hrabri telefon, Centar za nestalu i zlostavljenu djecu te druge udruge i organizacije, ali treba ih biti više.

Kad dođe do cyberbullyinga, vrlo često možemo čuti kako pravosuđe i policija ne mogu puno učiniti, a slično je i sa školama. Što je uzrok toj nemoći – manjkavost zakonskih akata, nedostatak volje ili nešto treće?

Vrlo je opasno prihvatiti tu nemoć kao činjenicu. Za to nema opravdanja. Nije točno da pravosuđe i policija ne mogu puno učiniti. Ali teškoće često stvara nepoznavanje i nepoštovanje propisa i pravila, neujednačeno postupanje policije i pravosudnih tijela, odbacivanje kaznenih prijava, ali i nedosljedno poduzimanje pedagoških i odgojnih mjera u školama. Sve to stvara osjećaj nesigurnosti kod djece žrtava i nerijetko ohrabruje počinitelje.

Svojevremeno se govorilo kako je

PASIVAN ODNOS
 "Šutnja odraslih znači odobravanje, svojevrsni lajk za neprimjerenu Facebook stranicu"

vrijeme da sankcije prema maloljetnim cyber nasilnicima treba pooštriti. Citat iz jednog teksta glasi: "Ako su dovoljno stari za kreiranje, ali i dijeljenje seksualiziranog sadržaja, uvreda, psovki i sličnog na internetu, onda bi trebali biti dovoljno zreli i za suočavanje i život s posljedicama svojih odluka."

S obzirom na dob, sva djeca nisu uvijek u stanju procijeniti rizike i posljedice svojeg ponašanja. Kad je riječ o djeci počiniteljima nasilja, represija nije rješenje, ali to ne znači da će oni izbjeći posljedice svojega neprihvatljivog ponašanja. Treba ih suočiti s posljedicama koje njihovo ponašanje može ostaviti na drugu djecu i jasno im staviti do znanja da se nasilje neće tolerirati, da će za to snositi i određene posljedice, suočiti ih s njihovom odgovornošću i usmjeriti napore na to da korigiraju svoje ponašanje. Djeca od 14 godina i kazneno su odgovorna, ali se uvijek uzima u obzir njihova dob i nedovoljna zrelost te zato imaju pravo na posebnu zaštitu u pravosudnom postupku.

Često se u brošurama napominje da je cyber nasilnicima mnogo teže uči u trag. Koliko je to danas točno s obzirom na to da djeca uglavnom nisu hakeri i ne zameću tragove aktivno? Koliko su vlasnici stranica i društvenih mreža voljni raditi na sprečavanju cyberbullyinga, odnosno

isključivati i prijavljivati nasilnike, čije "akcije" obično prikupe nemali broj obožavatelja – koji onda mogu biti savršeni konzumenti reklama od kojih, pak, stranice nerijetko i žive?

Kad govorimo o cyberbullyingu među djecom, tome je zasigurno lakše ući u trag nego iskusnijim cyber nasilnicima, ali o tome biste ipak trebali pitati policiju.

A kad je riječ o davateljima internetskih i komunikacijskih usluga, oni trebaju prihvatiti svoj dio odgovornosti, uskladiti svoju poslovnu politiku s načelom najboljih interesa djeteta i uložiti više napora u sprečavanje nasilja nad djecom i zaštitu djece od svih oblika nasilja. Zato ih treba obvezati na znatnija ulaganja u sigurniji internet, u razvoj zaštitnih programa koji omogućuju brže reagiranje na zlouporabe i ugrožavanje djece, kao i razvijati sadržaje posebno oblikovane za djecu koji potiču njihov osobni razvoj i pomažu u učenju i razvoju vještina.

Kakva je, odnosno kakva bi trebala biti uloga medija u cyberbullyingu među mlađom populacijom?

Mediji trebaju biti svjesni svoje važne uloge u promociji dječjih prava i zaštite prava djeteta u informacijskom i medijskom prostoru. Dvojba o kojoj govorite postoji prilikom svakog izvještavanja o nasilju nad djecom i među djecom. Uvijek je pritom važno izbjegavati senzacionalizam, paziti da se ne povrijeđe interesi uključene djece, da se ne otkrije njihov identitet i da se detaljno ne opisuju načini počinjenja nasilja i patnje žrtve.

Tko bi trebao biti nositelj prevencije nasilničkog ponašanja na internetu – roditelji, škole, udruge – i tko bi trebao biti nositelj sankcioniranja takvog ponašanja?

Škole su prirodno mjesto prevencije jer obuhvaćaju svu djecu, mogu ostvariti suradnju s roditeljima, stručnjacima, drugim institucijama i međusobno ih povezati. Tu se mnogo može učiniti na poučavanju i djece i roditelja o sigurnijem korištenju interneta. Dosad su razvijeni i primijenjeni mnogi takvi programi, ali oni nisu svemoćni. I u društvu i u školi važno je postojanje jasnih pravila protiv nasilničkog ponašanja i informiranost o posljedicama takva ponašanja. Dosljedna primjena pravila i sankcioniranje nasilja čim se ono pojavi zasigurno će pridonijeti suzbijanju nasilja u određenom broju slučajeva. I same učenike treba više uključiti u prevenciju i suzbijanje nasilja – informirati ih o rizicima u cyber prostoru te ojačati njihove sposobnosti samozaštite i samokontrole. Njihov je potencijal mnogo veći nego što

mislimo. Polazeći od djetetovih sposobnosti, a ne ograničenja, te prava djece na sudjelovanje, informaciju, obrazovanje i zaštitu, smatramo da je učenje djece samozaštitnom ponašanju jedan od najvrednijih čimbenika prevencije.

Dosta se riječi napisalo npr. o Facebook stranici UŽIVO iz zagrebačkih škola kao mjestu gdje cyberbullying naprosto divlja. Stranica i dalje postoji, kao i mnoge druge. Koliko taj podatak govori o nemoći da se bilo što poduzme? S druge strane, u jednom intervjuu s navodnim tvorcima stranice UŽIVO iz zagrebačkih škola, oni svoje postupke objašnjavaju i opravdavaju upravo ukazivanjem na sve oblike nasilja i borbom protiv bilo kakvog nasilja. Gdje je istina u cijeloj priči?

Nedvojbeno je da djeca putem stranice UŽIVO iz zagrebačkih škola doživljavaju povrede svojih prava i da postojanje takve stranice nije najbolji način da se ukaže na sve oblike nasilja koji se događaju u zagrebačkim školama. Na ovaj se način žrtve dodatno ponižavaju te se ugrožava njihovo pravo na privatnost, a propisi nas upućuju na potrebu obazrivog postupanja i posebne zaštite žrtava nasilja. Nažalost, ova stranica svjedoči o tome što se događa u našim školama, a istovremeno je i pokazatelj svima nama da još mnogo moramo raditi na prevenciji nasilja, osvještavanju i ohrabrivanju djece i odraslih da prijave svaki oblik nasilja nadležnim tijelima umjesto da ga objavljuju na ovakvim stranicama te na taj način dodatno krše prava djece.

Što je djeci i mladima izazovno u cyberbullyingu, odnosno što ga čini tako privlačnim – mišljenje da su zaštićeni od progona jer im se neće moći ući u trag, širina publike do koje (ne)djelo može doći, osjećaj moći (na internetu i najslabiji mogu postati jaki) ili nešto drugo?

Vjerojatno su na djelu različiti motivi, uključujući sve to što ste naveli – i uvjerenje da neće biti otkriveni, i osjećaj moći jer je žrtva bespomoćna, i to što je tako lako uvredama zadobiti pažnju široke publike. Nažalost, osim toga postoji i mišljenje među djecom i mladima da je vrijeđanje i ismijavanje putem interneta bezazlena zabava i šala. Potvrđuje ga dijelom i pasivan odnos odraslih prema tome. Među sudionicima nasilja najbrojniji su promatrači, koji ne sudjeluju izravno već promatraju nasilje i oslušuju reakcije odraslih na nasilje. Šutnja odraslih znači odobravanje, svojevrsni lajk za neprimjerenu Facebook stranicu. A kad odgovorni ne sankcioniraju nasilje, to rađa nove počinitelje iz redova promatrača.

školskom djecom, ne može se škola ograditi i reći da je se to ne tiče. I te kako se tiče škole. A ima slučajeva gdje iz škola poručuju kako se to ne događa u prostorima škole pa oni s tim nemaju ništa. Kod elektroničkog se nasilja trebaju uključiti i škola, i zdravstvene, i socijalne ustanove... Jer ako je neko dijete počinitelj nasilja, onda je upravo škola dužna obavijestiti centar za socijalnu skrb. Dijete do 14 godina nije kazneno odgovorno, no postoje mjere obiteljsko-pravne zaštite, što znači da centar za socijalnu skrb može ući u obitelj i istražiti što se u obitelji događa. Mogu se naložiti i određene mjere cijeloj obitelji. Na taj se način pomaže djetetu počinitelju, ali i žrtvama, odnosno izbjegavaju se potencijalne nove žrtve nasilja", odlučna je psihologinja Buljan Flander.

Hrabri telefon, koji djeluje u sklopu Poliklinike za zaštitu djece grada Zagreba, kreirao je i Facebook aplikaciju, svojevrsan vodič za djecu i roditelje, uz čije upute i savjete djeteta, u suradnji s roditeljem, može sebi stvoriti siguran Facebook profil. "Bitno je da roditelji i djeca suraduju, da rade zajedno. Potaknite dijete: 'Hajde me nauči kako staviti fotografiju, kako postaviti video...' Djeca vole kad mogu učiti nas odrasle i to je odličan model za suradnju kojim možemo uspostaviti izvrstan kontakt s djetetom."

Međutim, Gordana Buljan Flander smatra da je ključno osigurati djeci i roditeljima dostupnost informacija o ponašanju na internetu te zaštiti od nasilja. "Internet je alat – kako ga koristimo, tako nam i služi. Ali djecu moramo naučiti kako ga upotrebljavati. Nećemo im zabraniti da idu u školu zato što na ulicama postoji opasnost od automobila. Isto tako nećemo djetetu reći da zbog moguće opasnosti ne smije na internet; trebamo ga naučiti kako se njime sigurno služiti", zaključuje psihologinja Buljan Flander.

Neku vrstu nasilja na Facebooku doživjelo je 12,1 posto djece, a 9,6 posto priznalo je da su se ponašali nasilno na toj društvenoj mreži